Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

26. jaanuar 2017 *

Apellatsioonkaebus — Konkurents — Keelatud kokkulepped — Vannitoaseadmete ja -sisustuse Belgia, Saksamaa, Prantsusmaa, Itaalia, Madalmaade ja Austria turg — Müügihindade kooskõlastamine ja tundliku äriteabe vahetamine — Määrus (EÜ) nr 1/2003 — Artikkel 31 — Põhjendamiskohustus

Kohtuasjas C-609/13 P,

mille ese on Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 56 alusel 21. novembril 2013 esitatud apellatsioonkaebus,

Duravit AG, asukoht Hornberg (Saksamaa),

Duravit SA, asukoht Bischwiller (Prantsusmaa),

Duravit BeLux SPRL/BVBA, asukoht Overijse (Belgia),

esindajad: *Rechtsanwalt* U. Soltész ja *Rechtsanwalt* C. von Köckritz,

apellandid,

teised menetlusosalised:

Euroopa Komisjon, esindajad: F. Castillo de la Torre ja L. Malferrari, keda abistas *Rechtsanwalt* A. Böhlke, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis,

kostja esimeses kohtuastmes,

Euroopa Liidu Nõukogu,

menetlusse astuja esimeses kohtuastmes,

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: A. Tizzano, Euroopa Kohtu asepresident esimese koja presidendi ülesannetes, kohtunikud M. Berger, E. Levits, S. Rodin (ettekandja) ja F. Biltgen,

kohtujurist: M. Wathelet,

kohtusekretär: ametnik K. Malacek,

arvestades kirjalikus menetluses ja 10. septembri 2015. aasta kohtuistungil esitatut,

* * Kohtumenetluse keel: saksa.

olles 26. novembri 2015. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Duravit AG, Duravit SA ja Duravit BeLux SPRL/BVBA paluvad apellatsioonkaebuses tühistada Euroopa Liidu Üldkohtu 16. septembri 2013. aasta kohtuotsuse Duravit jt *vs*. komisjon (T-364/10, ei avaldata, edaspidi „vaidlustatud kohtuotsus“, EU:T:2013:477) osas, milles selle kohtuotsusega rahuldati üksnes osaliselt nende nõue tühistada osaliselt komisjoni 23. juuni 2010. aasta otsus K(2010) 4185 (lõplik) ELTL artiklis 101 ja EMP lepingu artiklis 53 sätestatud menetluse kohta (Juhtum COMP/39.092 – Vannitoaseadmed ja -sisustus) (edaspidi „vaidlusalune otsus“), ja teise võimalusena esitatud nõue vähendada selle otsusega neile määratud trahvi.

Õiguslik raamistik

2 Nõukogu 16. detsembri 2002. aasta määruse (EÜ) nr 1/2003 [ELTL] artiklites [101] ja [102] sätestatud konkurentsieeskirjade rakendamise kohta (EÜT 2003, L 1, lk 1; ELT eriväljaanne 08/02, lk 205) artiklis 31 on sätestatud:

„Euroopa Kohtul on täielik pädevus läbi vaadata otsused, millega komisjon on määranud trahvid või karistusmaksed. Euroopa Kohus võib määratud trahvi või perioodilise karistusmakse tühistada, seda vähendada või suurendada.“

Vaidluse taust ja vaidlusalune otsus

3 Vaidluse taust on välja toodud vaidlustatud kohtuotsuse punktides 1–25 ja selle võib kokku võtta alljärgnevalt.

4 Apellandid toodavad keraamilisi tooteid.

5 Vaidlusaluses otsuses tuvastas komisjon ELTL artikli 101 lõike 1 ja 2. mai 1992. aasta Euroopa Majanduspiirkonna lepingu (EÜT 1994, L 1, lk 3; ELT eriväljaanne 11/52, lk 3) artikli 53 rikkumise vannitoaseadmete ja -sisustuse sektoris. See rikkumine, milles väidetavalt osales 17 ettevõtjat, pandi toime eri perioodidel ajavahemikus 16. oktoobrist 1992 kuni 9. novembrini 2004 ning see toimus konkurentsivastaste kokkulepete või kooskõlastatud tegevuse vormis Belgia, Saksamaa, Prantsusmaa, Itaalia, Madalmaade ja Austria territooriumil.

6 Masco Corp. ja tema tütarettevõtjad, sealhulgas Hansgrohe AG, kes toodab kraane ja toruliitmikke, ja Hüppe GmbH, kes toodab dušikabiine, teavitasid 15. juulil 2004 komisjoni keelatud kokkuleppest vannitoaseadmete ja -sisustuse sektoris ja taotlesid kaitset trahvide eest komisjoni teatise kohaselt, mis käsitleb kaitset trahvide eest ja trahvide vähendamist kartellide puhul (EÜT 2002, C 45, lk 3; ELT eriväljaanne 08/02, lk 155), või kui seda ei võimaldata, siis määratavate trahvisummade vähendamist.

7 Komisjon viis 9. ja 10. novembril 2004 mitme vannitoaseadmete ja -sisustuse sektoris tegutseva ettevõtja ja riikliku kutseühenduse ruumides läbi etteteatamata kontrollkäigud. Pärast seda, kui komisjon oli ajavahemikus 15. novembrist 2005 kuni 16. maini 2006 saatnud mitu teabenõuet mitmele nendest ettevõtjatest ja ühendustest, sealhulgas apellandid, võttis ta 26. märtsil 2007 vastu vastuväiteteatise, mis ka neile teatavaks tehti. 15. novembrist 2004 kuni 20. jaanuarini 2006 palusid mitu ettevõtjat, kelle hulgas ei olnud apellandid, komisjonilt kaitset trahvide eest või trahvisumma vähendamist.

8 31. juuli 2007. aasta kirjas saatsid apellandid komisjonile oma tähelepanekud 26. märtsi 2007. aasta vastuväiteteatise kohta.

9 Pärast 12.–14. novembrini 2007 toimunud ärakuulamist ja 9. juulil 2009 saadetud asjaolude ülevaadet käsitlevat kirja, milles juhiti nende tähelepanu teatavatele tõenditele, millele komisjon kavatses lõpliku otsuse vastuvõtmisel tugineda, võttis komisjon 23. juunil 2010 vastu vaidlusaluse otsuse.

10 Vaidlusaluses otsuses leidis komisjon, et tuvastatud rikkumine seisnes esiteks vannitoaseadmete ja -sisustuse tootjate poolt iga-aastase hinnatõusu ja muude hinnategurite kooskõlastamises regulaarsetel koosolekutel riiklikes kutseühendustes, teiseks hindade kindlaksmääramises või kooskõlastamises selliste konkreetsete sündmuste korral nagu toorainehinna suurenemine, euro kasutuselevõtt ja maanteemaksu kehtestamine Saksamaal, ning kolmandaks tundliku äriteabe avaldamises ja vahetamises. See praktika oli kooskõlas levinud mudeliga, mis oli sama kõigis kuues liikmesriigis, mida komisjoni uurimine hõlmas. Vannitoaseadmete ja -sisustuse sektoris toimus hindade kindlaksmääramine iga-aastase tsüklina, kus täpsemalt tootjad kehtestasid oma hinnaskaalad, mis tavaliselt kehtisid terve aasta ning mida kasutati ärisuhete alusena hulgimüüjatega.

11 Komisjon tuvastas ühtlasi, et eespool kirjeldatud tegevus kuulus ühtsesse plaani, mille eesmärk oli piirata konkurentsi vaidlusaluse otsuse adressaatide vahel ning millel oli ühe ja vältava rikkumise tunnused, mis hõlmas kolme tootealamrühma, see tähendab kraanid ja toruliitmikud, dušikabiinid ja lisaseadmed ning keraamilised tooted (edaspidi „kolm tootealamrühma“) ja mis ulatus Belgia, Saksamaa, Prantsusmaa, Itaalia, Madalmaade ja Austria turule. Komisjon tõi kartelli korralduse osas välja selliste riiklike kutseühenduste olemasolu, mille liikmete tegevus hõlmab kõiki kolme tootealamrühma ja mida ta nimetas „kooskõlastusasutuseks“, selliste riiklike kutseühenduste olemasolu, kuhu kuuluvad liikmed, kelle tegevus on seotud vähemalt kahega kolmest tootealamrühmast ja mida ta nimetas „toodetevaheliseks ühenduseks“, ning spetsialiseerunud ühenduste olemasolu, kuhu kuuluvad liikmed, kelle tegevus on seotud ühega kolmest tootealamrühmast. Lõpuks tuvastas ta ettevõtjate tuumikrühma, kes olid osalenud kartellis erinevates liikmesriikides ja kooskõlastusasutuste ning toodetevaheliste ühenduste raames.

12 Mis puudutab apellantide osalemist tuvastatud rikkumises, siis märkis komisjon esmalt, et ehkki nad tootsid rikkumise kestuse ajal peamiselt keraamilisi tooteid, olid nad siiski teadlikud rikkumise esemeks olevatest erinevatest tootevalikutest, kuna nad osalesid Saksamaa kooskõlastusasutuse IndustrieForum Saintär (varem Freundeskreis der deutschen Sanitärindustie, edaspidi „IFS“) salajastel koosolekutel, mis puudutasid kõiki kolme tootealamrühma. Mis puudutab teiseks kartelli geograafilist ulatust, siis märkis komisjon, et kuna apellandid kuulusid rikkumises osalemise perioodil IFSi, Fachverband Sanitärkeramische Industrie'sse (Saksamaa sanitaarkeraamikatööstuse kutseühendus, edaspidi „FSKI“), Vitreous China-group'i (Belgia keraamiliste toodete ühendus, edaspidi „VCG“) ja Association française des industries de céramique sanitaire'i (Prantsusmaa sanitaarkeraamikatööstuse ühendus, edaspidi „AFICS“), siis olid nad osalenud Belgia, Saksamaa ja Prantsusmaa territooriumil tuvastatud rikkumises otseselt. Ta leidis, et mitu objektiivset kaudset tõendit näitasid, et apellandid võisid mõistlikult kahtlustada, et tuvastatud rikkumise geograafiline ulatus hõlmas mitte üksnes Belgia, Saksamaa ja Prantsusmaa territooriumi, vaid ka Itaalia ja Austria territooriumi. Mis puudutab Madalmaade territooriumi, siis märkis komisjon, et ta ei järelda, et Madalmaades oli kartell eksisteerinud pärast 1999. aastat.

13 Igale ettevõtjale määratud trahvisumma arvutamiseks tugines komisjon suunistele määruse (EÜ) nr 1/2003 artikli 23 lõike 2 punkti a kohaselt määratavate trahvide arvutamise meetodi kohta (ELT 2006, C 210, lk 2; edaspidi „2006. aasta suunised“). Ta määras trahvi põhisumma, täpsustades, et see põhines iga ettevõtja müügil asjaomase liikmesriigi kaupa, mida korrutati igas liikmesriigis tuvastatud rikkumises osalemise aastate arvuga asjassepuutuva tootealamrühma kohta, et võtta arvesse seda, et mõni ettevõtja tegutses vaid mõnes liikmesriigis või et nende tegevus oli seotud ainult mõnega kolmest tootealamrühmast.

14 Mis puudutab rikkumise raskust, siis määras komisjon koefitsiendiks 15%, võttes arvesse rikkumise nelja hindamiskriteeriumi, see tähendab ühine turuosa, rikkumise laad, geograafiline ulatus ja kas see rikkumine ka toime pandi. Lisaks kehtestas ta apellantidele määratud trahvi põhisumma suhtes kohaldatavaks rikkumise kestuse koefitsiendiks Saksamaa osas 4,33, Belgia osas 3 ja Prantsusmaa osas 0,66. Viimaks otsustas komisjon kohaldada trahvi põhisummale 15% suurust lisasummat, et ära hoida kõnealuste ettevõtjate soovi osaleda vaidlusaluse otsuse esemeks olevates rikkumistes.

15 Olles kindlaks määranud põhisumma, hindas komisjon raskendavate või kergendavate asjaolude olemasolu, mis võiksid põhjendada selle summa kohandamist. Ta ei tuvastanud apellantide suhtes ühtegi raskendavat või kergendavat asjaolu, ning pärast käibe 10% ülempiiri kohaldamist jäi apellantidele vaidlusaluse otsuse artiklis 2 määratud trahviks 29 266 325 eurot.

Menetlus Üldkohtus ja vaidlustatud kohtuotsus

16 Apellandid esitasid 2. septembril 2010 Üldkohtu kantseleisse saabunud hagiavaldusega tühistamishagi, milles palusid vaidlusalune otsus osaliselt tühistada, tuginedes üheksale väitele.

17 Esimese kuue väitega taotleti vaidlusaluse otsuse osalist tühistamist ja need puudutasid esiteks nõuete rikkumist seoses ELTL artikli 101 lõike 1 rikkumise tõendamisega; teiseks apellantide kaitseõiguste rikkumist ning hindamisviga seoses nende väidetava osalemisega toodetevahelises kartellis vannitoaseadmete ja -sisustuse sektoris; kolmandaks hindamisviga seoses apellantide väidetava osalemisega konkurentsieeskirjade rikkumises Saksamaa keraamiliste toodete turul; neljandaks hindamisviga seoses apellantide väidetava osalemisega hindade kooskõlastamises Belgias ja Prantsusmaal; viiendaks hindamisviga seoses kõnealuse tegevuse kvalifitseerimisega üheks ja vältavaks rikkumiseks; ja kuuendaks õiguse olla ära kuulatud rikkumist apellantide ärakuulamise ja vaidlusaluse otsuse vastuvõtmise vahele jäänud haldusmenetluse kestuse tõttu.

18 Seitsmes väide puudutas määruse nr 1/2003 artikli 23 lõigete 2 ja 3 ning 2006. aasta suuniste sätete õigusvastasust ning sisaldas kahte õigusvastasuse väidet.

19 Teise võimalusena esitatud kaheksanda ja üheksanda väitega paluti trahvisummat vähendada; kaheksanda väite kohaselt ei olnud trahvi põhisumma kindlaksmääramisel arvesse võetud nende osalemise väiksemat raskust võrreldes tuvastatud rikkumises osalenud teiste ettevõtjatega; üheksanda väite kohaselt oli neile määratud trahvi lõppsumma ebaproportsionaalne pärast käibe 10% ülempiiri kohaldamist.

20 Üldkohus nõustus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 338 vaid osaliselt teise kuni neljanda väitega, mida hinnati esimese väite valguses, leides, et komisjon oli teinud hindamisvea, kui ta järeldas, et apellandid olid osalenud tuvastatud rikkumises Itaalia, Madalmaade ja Austria territooriumil. Seetõttu rahuldas Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 352–357 osaliselt esimese võimalusena esitatud nõude vaidlusaluse otsuse osaliseks tühistamiseks.

21 Mis puudutab teise võimalusena esitatud nõuet apellantidele määratud trahvisumma vähendamiseks, siis lükkas Üldkohus esiteks vaidlustatud kohtuotsuse punktides 376 ja 384 põhjendamatuse tõttu tagasi kaheksanda ja üheksanda väite, milles apellandid väitsid, et trahvi põhisumma arvutamise meetod ei järginud võrdse kohtlemise ja karistuste individuaalsuse põhimõtteid ning määratud trahvi lõppsumma oli ebaproportsionaalne ja ebavõrdne.

22 Teiseks leidis Üldkohus oma täieliku pädevuse raames vaidlustatud kohtuotsuse punktides 385 ja 386, et apellantidele määratud trahvisumma 29 266 325 eurot vähendamine ei olnud põhjendatud ja et see summa kujutas endast sobivat karistust kõnealuse rikkumise kestust ja raskust silmas pidades.

Poolte nõuded

23 Apellandid paluvad Euroopa Kohtul:

— tühistada vaidlustatud kohtuotsus osas, milles nende hagi jäeti rahuldamata;

— tunnistada ELTL artikli 263 neljanda lõigu alusel tühiseks vaidlusaluse otsuse artikkel 1 lõige 1 ja artiklid 2 ning 3 teda puudutavas osas;

— teise võimalusena tühistada trahvisumma või vähendada seda arvestatavalt;

— kolmanda võimalusena tühistada vaidlustatud kohtuotsus ja saata asi tagasi Üldkohtusse, et selle üle tehtaks otsus kooskõlas Euroopa Kohtu õigusliku hinnanguga, ja

— mõista kohtukulud välja komisjonilt.

24 Komisjon palub Euroopa Kohtul:

— jätta apellatsioonkaebus rahuldamata, ja

— mõista kohtukulud välja apellantidelt.

Apellatsioonkaebus

25 Oma apellatsioonkaebuse põhjenduseks esitavad apellandid kuus väidet.

Esimene väide

26 Esimeses väites, mis on jaotatud kaheks osaks, märgivad apellandid, et on rikutud määruse nr 1/2003 artiklit 31, süütuse presumptsiooni ja õigust õiglasele kohtumenetlusele, mis on tagatud Euroopa Liidu põhiõiguste hartas (edaspidi „harta“) ja 4. novembril 1950 Roomas allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis (edaspidi „EIÕK“), mis tulenes keeldumisest läbi viia täieulatuslikku kohtulikku kontrolli, ning põhjendamiskohustust.

Esimese väite esimene osa

– Poolte argumendid

27 Esimese väite esimeses osas, milles käsitletakse peamiselt vaidlustatud kohtuotsuse punkte 48, 55, 98, 109, 113, 132, 146, 192, 195, 201, 293 ja 308, väidavad apellandid, et Üldkohus on rikkunud määruse nr 1/2003 artiklit 31, kui ta keeldus läbi viimast täieulatuslikku kohtulikku kontrolli komisjoni poolt vaidlusaluses otsuses tehtud faktiliste ja õiguslike asjaolude tuvastuste üle.

28 Apellandid leiavad, et Üldkohus piirdus selle kontrollimisega, kas apellandid olid tõepoolest komisjonile ette heitnud hindamisviga. Nende sõnul ilmneb vaidlustatud kohtuotsuse mitmest punktist, et Üldkohus oli otsustanud kontrollida vaidlusalust otsust õiguslikust ja sisulisest vaatepunktist üksnes selles ulatuses, kui on esitatud konkreetsed etteheited ja samal ajal tõendatud, et selles otsuses esitatud järeldused on valed. Selle tõendi puudumise korral Üldkohus järeldas, et kõnealuseid komisjoni järeldusi ei olnud vaidlustatud, ehkki neid oli otsesõnu vaidlustatud. Niisiis tugines Üldkohus eeldusele, et komisjoni sisulised järeldused on täpsed ja tema argumendid põhjendatud. Üldkohus hoidus nimelt kontrollimast vaidlusaluse otsuse kõiki osasid ja loobus võimalusest asendada komisjoni

hinnang enda omaga. Mis puudutab õiguslikke järeldusi, siis oli Üldkohtul kooskõlas *iura novit curia* -põhimõttega kohustus ise läbi viia õiguslik kvalifitseerimine, mitte üksnes kontrollida, kas komisjon on sellega seoses vigu teinud.

29 Komisjon seevastu rõhutab, et täieulatuslik kohtulik kontroll puudutab üksnes määratud karistust, mille suhtes see täiendab seaduslikkuse kontrolli. Täieulatusliku kohtuliku kontrolli eesmärk ei ole asendada seaduslikkuse kontrolli, nii et Üldkohus peaks taotluse korral asendama komisjoni hinnangu enda omaga nii faktiliste järelduste kui ka nende õigusliku kvalifikatsiooni osas. Üldkohus järeldas põhjendatult, et täieulatuslik kohtulik kontroll ei tähenda omal algatusel kontrollimist.

– Euroopa Kohtu hinnang

30 Väljakujunenud kohtupraktikast nähtub, et ELTL artiklis 263 ette nähtud seaduslikkuse kontroll tähendab, et liidu kohus kontrollib vaidlustatud otsust apellantide esitatud argumentide alusel nii õiguslikust kui ka faktilisest aspektist ja et tal on pädevus hinnata tõendeid, tühistada see otsus ning muuta trahvide summat (vt kohtuotsus, 10.7.2014,Telefónica ja Telefónica de España *vs.* komisjon, C-295/12 P, EU:C:2014:2062, punkt 53 ja seal viidatud kohtupraktika).

31 Seaduslikkuse kontrolli täiendab täielik pädevus, mis liidu kohtule on vastavalt ELTL artiklile 261 antud määruse nr 1/2003 artikliga 31. See pädevus annab kohtule õiguse lisaks pelgale karistuse seaduslikkuse kontrollile asendada komisjoni hinnang enda omaga ja järelikult määratud trahv või karistusmakse tühistada, seda vähendada või suurendada (vt kohtuotsus, 8.12.2011, Chalkor *vs.* komisjon, C-386/10 P, EU:C:2011:815, punkt 63 ja seal viidatud kohtupraktika).

32 Selle täieliku pädevuse teostamine ei tähenda siiski omaalgatuslikku kontrolli; samuti on menetlus võistlev. Üldjuhul peab hageja esitama väited vaidlustatud otsuse kohta ning nende väidete põhjendamiseks ka tõendid (vt kohtuotsus, 18.12.2014, komisjon *vs.* Parker Hannifin Manufacturing ja Parker-Hannifin, C-434/13 P, EU:C:2014:2456, punkt 76 ja seal viidatud kohtupraktika).

33 Sellega seoses tuleb rõhutada, et see, et vaidlusaluse otsuse üle tervikuna omal algatusel kontrolli läbi ei viida, ei riku tõhusa kohtuliku kaitse põhimõtet. Selle põhimõtte järgimiseks ei ole nimelt vältimatult vaja, et Üldkohus, olgugi et ta peab vastama esitatud väidetele ning kontrollima nii õiguslikke kui ka faktilisi asjaolusid, peab omal algatusel uuesti läbi viima toimiku täieliku uurimise (vt kohtuotsus, 8.12.2011, Chalkor *vs.* komisjon, C-386/10 P, EU:C:2011:815, punkt 66).

34 Esimese väite esimest osa tuleb seega analüüsida selle kohtupraktika seisukohast.

35 Tuleb märkida, et apellandid väidavad sisuliselt, et Üldkohtu poolt kohtuliku kontrolli ekslik teostamine, eelkõige tema keeldumine viia läbi täieulatuslik kohtulik kontroll vaidlusaluses otsuses komisjoni tuvastatud faktide ja õiguslike asjaolude üle, tõi kaasa ekslikud järeldused vaidlustatud kohtuotsuse mitmes punktis.

36 Käesoleva kohtuotsuse punktides 30–33 viidatud kohtupraktikast ilmneb esiteks, et täielik pädevus puudutab üksnes määratud karistust, mitte tervet vaidlusalust otsust; ja teiseks, et ei täielik pädevus ega seaduslikkuse kontroll ei tähenda omal algatusel kontrolli ega nõua järelikult, et Üldkohus viiks omal algatusel läbi toimiku uue tervikliku uurimise, sõltumata hageja esitatud argumentidest.

37 Kuna esimese väite esimene osa tugineb ekslikule eeldusele, et Üldkohtul oli kohustus kontrollida omal algatusel kogu vaidlusalust otsust, siis tuleb see põhjendamatuse tõttu tagasi lükata.

Esimese väite teine osa

– Poolte argumendid

38 Esimese väite teises osas, milles käsitletakse vaidlustatud kohtuotsuse punkte 275, 285, 359 ja 360, märgivad apellandid, et Üldkohus kontrollis üksnes vaidlusaluse otsuse osalise õigusvastasuse ja trahvi puudutavate argumentide tagajärgi, andmata iseseisvat ja vaba hinnangut juhtumi kõiki asjaolusid arvesse võttes. Sellel põhjusel rikkus Üldkohus oma täieulatusliku kohtuliku kontrolli kohustust, mis on ette nähtud määruse nr 1/2003 artiklis 31, mille kohaselt peab ta tegema iseseisva kaalutlusotsuse trahvi kohta, võttes arvesse kõiki faktilisi asjaolusid, ilma et ta oleks piiratud toimiku sisuga. Kuna ta ei hinnanud arvutamise kõiki etappe, ei põhjendanud sellise hinnangu tulemust ega hinnanud ei trahvi proportsionaalsust ega selle kokkusobivust võrdse kohtlemise põhimõttega võrreldes paralleelsetes menetlustes määratud trahvidega, siis on Üldkohus rikkunud oma täieulatusliku kohtuliku kontrolli kohustust ning põhjendamiskohustust.

39 Komisjon väidab, et apellandid leiavad ekslikult, et Üldkohus oleks pidanud otsustama väidete üle, mida ei esitatud või mida apellandid ei olnud konkretiseerinud. Mis puudutab lisaks trahvi summat, siis üksnes asjaolu, et Üldkohus lähtus 2006. aasta suunistest ja kontrollis nende kohaldatavust, ei sea kahtluse alla vaidlustatud kohtuotsuse põhjendatust.

– Euroopa Kohtu hinnang

40 Vaidlust ei ole selles, et Üldkohtul on õigus lisaks pelgale komisjoni kehtestatud trahvide seaduslikkuse kontrollile asendada komisjoni hinnang enda omaga ja järelikult määratud trahv või karistusmakse tühistada, seda vähendada või suurendada (vt kohtuotsus, 22.11.2012, E.ON Energie *vs.* komisjon, C-89/11 P, EU:C:2012:738, punkt 124 ja seal viidatud kohtupraktika).

41 Harta artikli 47 tähenduses täieulatusliku kohtuliku kontrolli nõuete täitmiseks seoses trahviga peab liidu kohus ELTL artiklites 261 ja 263 ette nähtud pädevuse teostamisel analüüsima iga õiguslikku või faktilist argumenti, millega soovitakse tõendada, et trahvisumma ei ole kooskõlas rikkumise raskuse ja kestusega (vt kohtuotsus, 18.12.2014, komisjon *vs.* Parker Hannifin Manufacturing ja Parker-Hannifin, C-434/13 P, EU:C:2014:2456, punkt 75 ja seal viidatud kohtupraktika).

42 Nagu aga ilmneb väljakujunenud kohtupraktikast, mida on meenutatud käesoleva kohtuotsuse punktis 32, siis täieliku pädevuse teostamine ei tähenda omal algatusel kontrollimist, ning menetlus on võistlev. Apellandil on põhimõtteliselt kohustus esitada vaidlusaluse otsuse kohta väiteid ja esitada nende väidete toetuseks tõendeid.

43 Järelikult ja vastupidi sellele, mida väidavad apellandid, siis kui jätta kõrvale avalikul huvil põhinev väide, ei pea Üldkohus omal algatusel ja sõltumata apellantide esitatud täpsetest väidetest hindama komisjoni kehtestatud trahvi ja tegema selle kohta iseseisvat kaalutlusotsust, vaid ta peab otsustama talle apellantide poolt esitatud väidete üle.

44 Mis puudutab apellantide argumenti, et Üldkohus ei põhjendanud oma hinnangut neile määratud trahvisumma kohta, siis märkis Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 362 esmalt, et vaidlusaluse otsuse tühistamine Itaalias, Madalmaades ja Austrias toimunud rikkumise osas ei saa viia selle trahvi muutmiseni, kuna komisjon ei võtnud nimetatud trahvisumma arvutamisel arvesse apellantide müüki Itaalias, Madalmaades ja Austrias, vaid üksnes nende müüki Belgias, Saksamaal ja Prantsusmaal.

45 Seejärel analüüsis Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 368–376 väidet, mis puudutas komisjoni väidetavaid vigu määratud trahvi põhisumma arvutamisel, eelkõige seoses „rikkumise raskusastme“ 15% koefitsiendi kehtestamisega. Üldkohus järeldas sellest, et kuna mitme aasta jooksul kolme liikmesriigi territooriumil toime pandud ning hindade tsüklilist kindlaksmääramist puudutav

üks ja vältav rikkumine on kõige raskemate rikkumiste hulgas, siis tuleb „rikkumise raskusastme“ 15% koefitsienti lugeda sobivaks suuruseks, võttes eelkõige arvesse seda, et seda liiki rikkumiste puhul ette nähtud määr on 0–30%.

46 Lõpuks hindas Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 377–384 väidet, et trahv on väidetavalt ebaproportsionaalne ja ebavõrdne, arvestades selle summat, mis moodustab 10% apellantide iga-aastasest käibest. Üldkohus järeldas, et väljakujunenud kohtupraktikast tulenevalt ei riku 10% käibe ülempiir proportsionaalsuse ja võrdse kohtlemise põhimõtteid.

47 Sellega seoses nähtub väljakujunenud kohtupraktikast, et põhjendamiskohustus ei kohusta Üldkohut esitama ammendavat ning üksikasjalikku ülevaadet menetluspoolte kõikidest arutluskäikudest. Põhjendus võib seega olla tuletatav tingimusel, et see võimaldab huvitatud isikutel teada saada põhjused, mille tõttu Üldkohus nende argumentidega ei nõustunud, ning annab Euroopa Kohtu käsutusse tema kontrolli teostamiseks piisavad asjaolud (vt kohtuotsus, 11.7.2013, Gosselin Group *vs.* komisjon, C-429/11 P, EU:C:2013:463, ei avaldata, punkt 53 ja seal viidatud kohtupraktika).

48 Selles olukorras tuleb märkida, et Üldkohus on põhjalikult hinnanud väiteid komisjoni määratud trahvi kohta ja on piisavalt põhjendanud oma hinnangut selle kohta.

49 Lisaks peab Üldkohus analüüsima trahvisumma sobivust, ning reeglina ei saa Euroopa Kohus apellatsioonkaebuse raames õigusküsimusi käsitledes asendada Üldkohtu hinnangut õigluse kaalutlustel oma hinnanguga, kui Üldkohus andis oma hinnangu täieliku pädevuse raames ettevõtjatele liidu õiguse rikkumise eest neile määratud trahvisummade üle otsustades (vt selle kohta kohtuotsus, 4.9.2014, YKK jt *vs.* komisjon, C-408/12 P, EU:C:2014:2153, punkt 29).

50 Seetõttu on esimese väite teine osa ja niisiis esimene väide tervikuna põhjendamatud.

Teine väide

51 Teine väide, mis koosneb kahest osast, käsitleb ELTL artiklit 263 rikkumist ja harta artikli 47 esimeses lõigus sätestatud õigust tõhusale õiguskaitsevahendile rikkumist, kuna seaduslikkuse kontrolli raames ei analüüsitud piisavalt komisjoni järeldusi ja ületati selle kontrolli piire.

Teise väite esimene osa

– Poolte argumendid

52 Teise väite esimeses osas märgivad apellandid, et Üldkohus rikkus ELTL artiklit 263 ja õigust tõhusale õiguskaitsevahendile, kuna seaduslikkuse kontrolli raames, eelkõige vaidlustatud kohtuotsuse punktides 98, 146, 195, 293 ja 308 kehtestati neile liialdatud nõuded seoses põhjendamiskoormise ja tõendamiskoormisega. Üldkohus oleks pidanud kontrollima, kas komisjon tõlgendas nõuetekohaselt esitatud tõendeid ja kas nendest tehtud järeldused olid põhjendatud. Sellega seoses ei saa esineda eeldust, et komisjoni järeldused või tema õiguslikud hinnangud on õiged. Üldkohus pani apellantidele tõendamiskoormise, enne kui ta ise oli andnud oma hinnangu tõendite kogumi kohta. Apellantide sõnul ei saa eeldada, et hageja esitab vastupidiseid tõendeid komisjoni väidetele, kui komisjon ei ole nende väidete põhjenduseks vaidlusaluses otsuses ise tõendeid esitanud.

53 Apellandid järeldavad, et kuna Üldkohus lükkas vaidlustatud kohtuotsuse punktides 134, 138, 141, 144, 146, 187, 252, 293 ja 308 tagasi nende argumendid viitega neil lasuvale väidetavale tõendamiskoormisele, siis on Üldkohus ebapiisavalt teostanud oma seaduslikkuse kontrolli ja niisiis rikkunud ELTL artiklit 263 ja õigust tõhusale õiguskaitsevahendile.

54 Komisjon rõhutab seoses väidetava „õigsuse presumptsiooni“ olemasoluga, et kohtupraktikast ilmneb, et kui komisjon tugineb tõenditele, mis on põhimõtteliselt piisavad näitamaks rikkumist, siis peab asjaomane ettevõtja õiguslikult piisavalt tõendama esiteks tema viidatud asjaolu esinemist ja teiseks seda, et see asjaolu seab kahtluse alla nende tõendite tõendava jõu, millele komisjon tugines.

55 Erinevalt apellantidest leiab komisjon, et ta põhjendas vaidlusalust otsust tõenditega õiguslikult piisavalt ja et apellantide ülesanne on tuua esile vaidlustatud osad, esitada argumendid ja nende kohta tõendid. Kuna see menetluslik nõue ei ole vastuolus komisjoni tõendamiskohustusega, siis tuleks teise väite esimene osa tagasi lükata.

– Euroopa Kohtu hinnang

56 Väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et see pool või asutus, kes väidab, et rikutud on konkurentsinorme, on kohustatud seda ka tõendama, ning see ettevõtja või ettevõtjate ühendus, kes esitab kaitseväite nende normide rikkumise tuvastamise vastu, peab tõendama, et tingimused selle normi kohaldamiseks, millel põhineb kaitseväide, on täidetud, nii et kõnealune asutus peab seega tuginema muudele tõenditele (vt kohtuotsus, 17.6.2010, Lafarge *vs.* komisjon, C-413/08 P, EU:C:2010:346, punkt 29 ja seal viidatud kohtupraktika).

57 Kuigi tõendamiskoormis lasub nende põhimõtete kohaselt kas komisjonil, ettevõtjal või asjaomasel ettevõtjate ühendusel, võivad ühe poole esitatud faktilised asjaolud kohustada teist poolt esitama selgitust või põhjendust, ilma milleta võib järeldada, et tõendamisnormid on täidetud (vt kohtuotsus, 17.6.2010, Lafarge *vs.* komisjon, C-413/08 P, EU:C:2010:346, punkt 30 ja seal viidatud kohtupraktika).

58 Nimelt nõutakse hagejalt kohtumenetluses, et ta tooks esile, milliseid vaidlustatud otsuse osasid ta vaidlustab, ning esitaks asjakohased argumendid ja tõendid, milleks võivad olla veenvad kaudsed tõendid, mis kinnitavad tema argumentide põhjendatust (vt selle kohta kohtuotsus, 8.12.2011, KME Germany jt *vs.* komisjon, C-272/09 P, EU:C:2011:810, punkt 105).

59 Siinses asjas tuleb märkida, et Üldkohus meenutas esiteks vaidlustatud kohtuotsuse punktides 90–92 mõistet „üks ja vältav rikkumine“ käsitlevat kohtupraktikat. Teiseks meenutas ta selle kohtuotsuse punktides 93–108 ELTL artikli 101 lõike 1 rikkumise menetlustes kohaldatavaid tõendamisreegleid.

60 Täpsemalt tõdes Üldkohus Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikale tuginedes vaidlustatud kohtuotsuse punktis 97, et kuna komisjon tuvastas, et ettevõtja osales ilmselgelt konkurentsivastast laadi koosolekutel, siis võis Üldkohus ilma tõendamiskoormist alusetult ümber pööramata ja süütuse presumptsiooni rikkumata järeldada, et see ettevõtja pidi esitama muu selgituse nende koosolekute sisu kohta. Lisaks tuletas Üldkohus selle kohtuotsuse punktis 98 meelde, et nimetatud ettevõtja pidi mitte üksnes viitama asjaolule, mis seab kahtluse alla nende tõendite tõendusjõu, millele komisjon tugines, vaid ühtlasi esitama tõendi selle asjaolu olemasolu kohta ja ka selle kohta, et see seab kahtluse alla nende tõendite tõendusjõu, millele komisjon tugines.

61 Kuna Üldkohus kontrollis vaidlustatud kohtuotsuse punktides 111–147 kõnealuse tegevuse kvalifitseerimist üheks ja vältavaks rikkumiseks ning märkis, et komisjon võis põhjendatult tegevust nii kvalifitseerida, ja nõudis apellantidelt tõendit asjaolude kohta, mis seavad kahtluse alla komisjoni järeldused selle kvalifitseerimise kohta, siis ei ole Üldkohus rikkunud tõendamiskoormist puudutavaid eeskirju.

62 Eelnevast tuleneb, et teise väite esimene osa ei ole põhjendatud.

Teise väite teine osa

– Poolte argumendid

63 Teise väite teises osas märgivad apellandid, et Üldkohus ületas seaduslikkuse kontrolli piire, kuna ta viis nende kahjuks läbi ühepoolse täieulatusliku kohtuliku kontrolli. Nad väidavad, et Üldkohus läks kaugemale komisjoni poolt vaidlusaluses otsuses tehtud järeldustest ja ületas seaduslikkuse kontrolli piire, kvalifitseerides ümber faktid, mida komisjon oli õiguslikust vaatepunktist ekslikult kvalifitseerinud.

64 Täpsemalt oli Üldkohus esiteks vaidlustatud kohtuotsuse punktis 213 kvalifitseerinud ümber komisjoni poolt vaidlusaluses otsuses antud kvalifikatsiooni seoses teabevahetamise praktikaga ning muutis selle toodetevaheliseks hinnakokkuleppeks. Teiseks omistas Üldkohus selle kohtuotsuse punktide 261, 311 ja 312 kõrgendatud tõendusjõu apellantide osalemisele koosolekutel, mida vaidlusaluses otsuses ei hinnatud. Kolmandaks käsitles Üldkohus selle kohtuotsuse punktides 235, 239, ja 298 katset kokkuleppele jõuda juba ELTL artikli 101 rikkumisena, lükates tagasi apellantide argumendid, milles nad väitsid, et tõendid ei näita asjaomaste sündmuste käigus sõlmitud lepingute olemasolu. Nii lähtus Üldkohus põhimõttest, et „katse kokkuleppele jõuda“ kujutab endast juba kooskõlastatud tegevust, ning luges apellante selle eest vastutavaks. Üldkohus muutis seega komisjoni poolt asjaoludele antud kvalifikatsiooni ja ületas seaduslikkuse kontrolli piirid.

65 Komisjon rõhutab esmalt seoses vaidlustatud koosolekutega, et Üldkohus ei analüüsinud kordagi kolme kõnealust koosolekut. Mis puudutab seejärel teabevahetuse väidetavat ümberkvalifitseerimist kokkuleppeks, siis isegi kui see oleks tõendatud, ei saaks see asjaolu iseenesest viia vaidlustatud kohtuotsuse tühistamiseni, võttes arvesse nende koosolekute konkurentsivastast eesmärki. Mõisted „kokkulepe“ ja „kooskõlastatud tegevus“ hõlmavad koostöövorme, mis on oma olemuselt sarnased ning mis erinevad vaid intensiivsuse ja avaldumisvormi poolest. Selle institutsiooni sõnul on seetõttu piisav esitada tõend ühe või teise kohta, et tuvastada ELTL artikli 101 rikkumine. Lõpuks on Üldkohtu poolt vaidlusaluse otsuse väidetav õigusvastane ümberkvalifitseerimine, mida Üldkohus olevat teinud vaidlustatud kohtuotsuse punktides 235, 239 ja 298, üksnes apellantide oletus.

66 Seega leiab komisjon, et teise väite teine osa ja see väide tervikuna tuleb tagasi lükata.

– Euroopa Kohtu hinnang

67 Mis puudutab esmalt apellantide argumenti, et Üldkohus ületas seaduslikkuse kontrolli piire, kui ta kvalifitseeris ümber asjaolud, mida komisjon oli õiguslikust seisukohast ekslikult kvalifitseerinud, see tähendab et Üldkohus kvalifitseeris hindade kohta teabe vahetamise praktika ümber kokkuleppeks, siis tuleb märkida, et vaidlustatud kohtuotsuse punktidest 211 ja 212 võib selgelt järeldada seal viidatud kohtupraktikat silmas pidades, et Üldkohus viitas teabevahetamise praktikale kui kooskõlastatud tegevusele. Üldkohtule ei saa pelgalt seetõttu, et selle kohtuotsuse punktis 213 esineb sõna „kokkulepe“, ette heita apellantidele etteheidetud tegevuse ümberkvalifitseerimist.

68 Lisaks hõlmavad ELTL artikli 101 lõike 1 tähenduses mõisted „kokkulepe“ ja „kooskõlastatud tegevus“ subjektiivsest lähtekohast koostöövorme, mis on oma olemuselt sarnased ja mis erinevad vaid intensiivsuse ja avaldumisvormi poolest. Seetõttu piisab, kui tõendatakse ühte kahest selles sättes käsitletud avaldumisvormist, et see säte igal juhul kohalduks (vt selle kohta kohtuotsus, 5.12.2013, Solvay Solexis *vs.* komisjon, C-449/11 P, ei avaldata, EU:C:2013:802, punkt 52 ja seal viidatud kohtupraktika).

69 Mis puudutab seejärel argumenti, et Üldkohus omistas vaidlustatud kohtuotsuse punktides 261, 311 ja 312 kõrgendatud tõendusjõu teatud tõenditele, mis puudutasid apellantide osalemist koosolekutel, mida vaidlusaluses otsuses ei analüüsitud, siis tuleb märkida, et esiteks ilmneb vaidlustatud kohtuotsuse

punktidest 206 ja 264, et Üldkohus viitas vastavalt vaidlusaluse otsuse lisades 1 ja 4 esitatud koosolekute nimekirjadele, ja teiseks, et selle kohtuotsuse punktides 261 ja 311 loetletakse üles kõik nende nimekirjade koosolekud. Ehkki Üldkohus viitab vaidlustatud kohtuotsuse punktides 264, 311 ja 312 IFSi 14. novembri 2001. aasta koosolekule ja FSKI 23. jaanuari ja 5. juuli 2002. aasta koosolekutele, siis erinevalt apellantide väidetest ei analüüsinud Üldkohus neid koosolekuid ega omistanud neid puudutavatele tõenditele kõrgendatud tõendusjõudu. Lisaks, ehkki neid koosolekuid loetletakse vaidlustatud kohtuotsuse punktis 312 esitatud koosolekute täielikus nimekirjas, järeldas Üldkohus selle kohtuotsuse punktis 313, et peaaegu kõik (aga mitte kõik) tõendid toetavad järeldust, et apellandid osalesid kõnealuses ühes ja vältavas rikkumises. Sellest tuleneb, et Üldkohus ei ole tegelikult tuginenud IFSi 14. novembri 2001. aasta koosolekule ega FSKI 23. jaanuari ja 5. juuli 2002. aasta koosolekutele järeldamaks, et komisjon oli tõendanud apellantide osalemist Saksamaa territooriumil toimunud rikkumises 7. juulist 2000 kuni 9. novembrini 2004.

70 Mis puudutab lõpuks apellantide argumenti, et Üldkohus oli ekslikult vaidlustatud kohtuotsuse punktides 235, 239 ja 298 järeldanud, et katse kokkuleppele jõuda kujutab juba endast ELTL artikli 101 rikkumist, siis tuleb meenutada, et ELTL artikli 101 lõike 1 tähenduses „kooskõlastatud tegevus“ peab silmas ettevõtjate vahelist kooskõlastamist, mis ei ole küll läinud kokkuleppe sõlmimiseni selle sõna kitsas mõttes, asendab teadlikult konkurentsiriski nendevahelise koostööga (vt selle kohta kohtuotsus, 8.7.1999, komisjon *vs.* Anic Partecipazioni, C-49/92 P, EU:C:1999:356, punkt 115 ja seal viidatud kohtupraktika).

71 Niisiis tuleb sama sätte tähenduses „kooskõlastatud tegevusena“ käsitatava koordineerimise ja koostöö kriteeriume mõista lähtuvalt aluslepingu konkurentsieeskirjadele omasest käsitlusest, mille kohaselt peab iga ettevõtja otsustama sõltumatult, mil viisil ta kavatseb siseturul tegutseda (vt selle kohta kohtuotsus, 22.10.2015, AC-Treuhand *vs.* komisjon, C-194/14 P, EU:C:2015:717, punkt 32 ja seal viidatud kohtupraktika).

72 Lisaks, ehkki see sõltumatuse nõue ei välista ettevõtjate õigust kohanduda targalt oma konkurentide juures täheldatud või ootuspärase tegevusega, on sellega siiski vastuolus igasugune ettevõtjate omavaheline otsene või kaudne suhtlemine, millega ettevõtja mõjutab oma tegelike või potentsiaalsete konkurentide käitumist turul või annab neile teada, kuidas ta on otsustanud käituda või kavatseb hakata turul käituma, kui selle suhtlemise tulemus on konkurentsitingimuste tekkimine, mis ei vasta asjaomase turu normaalsetele tingimustele, võttes arvesse kauba või osutatud teenuste laadi, ettevõtjate suurust ja arvu ning kõnealuse turu suurust (vt kohtuotsus, 8.7.1999, komisjon *vs.* Anic Partecipazioni, C-49/92 P, EU:C:1999:356, punkt 117 ja seal viidatud kohtupraktika).

73 Sellest tuleneb järelikult, et suhtlemine, mis seisneb katses hindade osas kokkuleppele jõuda, kujutab endast ELTL artikli 101 lõikega 1 keelatud kooskõlastatud tegevust (vt selle kohta kohtuotsus, 5.12.2013, Solvay *vs.* komisjon, C-455/11 P, ei avaldata, EU:C:2013:796, punkt 40).

74 Seega tuleb teise väite teine osa ja järelikult kogu teine väide põhjendamatuse tõttu tagasi lükata.

Kolmas väide

Poolte argumendid

75 Kolmandas väites, mis koosneb 14 osast, mida tuleb koos käsitleda, märgivad apellandid, et Üldkohus moonutas mitmel korral ilmselgelt ja määravalt toimiku sisu ja rikkus samal ajal õigusnorme ja tõendite kogumist käsitlevaid tunnustatud põhimõtteid.

76 Apellandid leiavad esiteks, et Üldkohus on vaidlustatud kohtuotsuse punktis 87 moonutanud taotlusi menetlustoimingute tegemiseks, mis olid esitatud hagiavalduse punktis 117 ja repliigi punktis 24, ning kohtuistungil esitatud nende taotluste kokkuvõtet. Teiseks moonutas Üldkohus vaidlustatud

kohtuotsuse punktis 119 vaidlusaluse otsuse teatud lõike, mis puudutasid väidetavaid arutelusid seoses kraanide ja toruliitmike hinnatõusuga FSKI raames. Kolmandaks moonutas Üldkohus sama kohtuotsuse punktis 130 vaidlusaluse otsuse põhjendust 852 seoses apellantide väidetava kuulumisega mitmesse toodetevahelisse ühendusse. Neljandaks moonutas Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 152–155 26. märtsi 2007. aasta vastuväiteteatise teatud lõike seoses vastuväitega IFSi raames sõlmitud regulaarsete hinnakokkulepete kohta. Viiendaks moonutas Üldkohus selle kohtuotsuse punktis 193 apellantide ülevaadet hagi esimese väite kohta. Kuuendaks moonutas Üldkohus sama kohtuotsuse punktis 208 hagiavalduse punktis 46 esitatud taotlust menetlustoimingute tegemiseks seoses tunnistajate Schinle ja Kook ärakuulamisega IFSi 5. oktoobri 2000. aasta koosoleku kohta. Seitsmendaks moonutas Üldkohus tõendeid ja rikkus tõendite kogumise põhimõtteid seoses Hansgrohe töötaja Schinle märkmetega IFSi 5. oktoobri 2000. aasta koosoleku kohta. Kaheksandaks moonutas Üldkohus tõendeid IFSi 20. novembri 2002. aasta koosoleku kohta ja eiras repliigi punktis 27 esitatud taotlusi menetlustoimingute tegemiseks. Üheksandaks moonutas Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 230 hagiavalduse punktides 57, 59 ja 61 esitatud taotlusi menetlustoimingute tegemiseks ning apellantide argumente seoses hinnatõusudega „konkreetsete sündmuste korral“. Kümnendaks moonutas Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 277–282 tõendeid, apellantide argumente ja taotlust menetlustoimingute tegemiseks, mis oli esitatud hagiavalduse punktis 90 seoses FSKI 7.–8. juuli 2000. aasta koosolekuga. Üheteistkümnendaks moonutas Üldkohus selle kohtuotsuse punktis 299 ja järgmistes punktides FSKI 17. jaanuari 2003. aasta koosoleku protokolli sisu seoses maanteemaksu puudutava väidetava kooskõlastamisega ja hagiavalduse punktis 101 esitatud taotlusega menetlustoimingute tegemiseks. Kaheteistkümnendaks moonutas Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 312 ja järgmistes punktides vaidlusalust otsust seoses nende tõendite tõendusjõuga, mis puudutasid IFSi 24. aprilli 2001. aasta koosolekut ja FSKI 23. jaanuari ja 5. juuli 2002. aasta koosolekuid. Kolmeteistkümnendaks moonutas Üldkohus selle kohtuotsuse punktis 321 hagiavalduse punktis 110 ja repliigi punktis 43 esitatud ülevaadet, leides ekslikult, et apellandid ei olnud esitanud ühtegi argumenti VCG 30. oktoobri 2001. aasta koosoleku kohta. Neljateistkümnendaks moonutas Üldkohus selle kohtuotsuse punktis 324 vaidlusaluse otsuse põhjendust 572 ja järgmistes punktides seoses väidetava etteheitega AFICSi raames hindade kooskõlastamise kohta 2005. aastaks.

77 Sellega seoses toovad apellandid seitsmenda ja kaheteistkümnenda väidetava moonutamise raames välja, et Üldkohtu hinnang samadele tõenditele siinses asjas erines sellest, mille ta andis kohtuasjades, milles tehti 16. septembril 2013 kohtuotsused Villeroy & Boch Austria jt *vs.* komisjon (T-373/10, T-374/10, T-382/10 ja T-402/10, ei avaldata, EU:T:2013:455) ning Keramag Keramische Werke jt *vs.* komisjon (T-379/10 ja T-381/10, ei avaldata, EU:T:2013:457), mis puudutab eeskätt teatud koosolekute, kus apellandid olevat osalenud, sisu ja arvessevõtmist, et tõendada konkurentsivastase tegevuse olemasolu.

78 Komisjoni sõnul tuleb kõik need väited moonutamise kohta tagasi lükata, kas siis seetõttu, et need tuginevad vaidlustatud kohtuotsuse ekslikule tõlgendamisele, või seetõttu, et selle kohtuotsuse viidatud lõigud ei oma tagajärgi ega saa mõjutada selle kohtuotsuse seaduslikkust, või ka seetõttu, et osaliselt on apellandid kolmandas väites tegelikult taotlenud asjaolude uut hindamist, ilma et oleks tõendatud, et Üldkohus on tõendeid moonutanud.

79 Mis puudutab eelkõige menetlustoimingute taotlusi puudutavaid väidetavaid moonutusi, siis märgib komisjon, et vaid Üldkohus võib hinnata vajadust täiendada talle saadaval olevat teavet, ja asjaolu, et apellantide üks taotlus ei pruukinud mõjutada Üldkohtu hinnangut ja jäeti seetõttu rahuldamata, ei tähenda, et seda taotlust on moonutatud. Lisaks ei ole määrav asjaolu see, kas toimingute taotlust ilmselgelt moonutati, vaid pigem see, kas tõendit moonutati – seda ei ole aga apellandid väitnud. Igal juhul peaks tõendite moonutamine olema ilmne.

80 Kokkuvõttes ei ületanud Üldkohus komisjoni arvates vaidlustatud kohtuotsuses tõendite mõistliku hindamise piire ning see hindamine on kooskõlas sellega, mis viidi läbi 16. septembri 2013. aasta kohtuotsuse Keramag Keramische Werke jt *vs.* komisjon (T-379/10 ja T-381/10, ei avaldata, EU:T:2013:457) punktis 133.

Euroopa Kohtu hinnang

81 Mis puudutab esiteks kolmanda väite menetlustoiminguid puudutavaid osasid, siis tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et liidu kohus peab vaidluse asjaolusid arvestades ja kooskõlas menetlustoimingutele kohaldatavate kodukorra sätetega otsustama, kas dokumendi esitamine on vajalik. Mis puudutab Üldkohut, siis ilmneb vaidlustatud kohtuotsuse tegemise hetkel kehtinud kodukorra redaktsiooni artiklist 49 ja artikli 65 punktist b, et kohtuasja puudutava mis tahes tõendi esitamise taotlus on osa menetlustoimingutest, mida Üldkohus võib määrata menetluse igas etapis (vt selle kohta kohtuotsused, 2.10.2003, Salzgitter *vs.* komisjon, C-182/99 P, EU:C:2003:526, punkt 41 ja seal viidatud kohtupraktika; 2.10.2003, Aristrain *vs.* komisjon, C-196/99 P, EU:C:2003:529, punkt 67 ja seal viidatud kohtupraktika; 2.10.2003, Ensidesa *vs.* komisjon, C-198/99 P, EU:C:2003:530, punkt 28 ja seal viidatud kohtupraktika, ja 2.10.2003, Corus UK *vs.* komisjon, C-199/99 P, EU:C:2003:531, punkt 67 ja seal viidatud kohtupraktika).

82 Seetõttu, kuna Üldkohus lükkas tagasi apellantide taotlused tunnistajate ärakuulamiseks, leides, et need toimingud ei ole vajalikud, võttes esiteks arvesse vaidlustatud kohtuotsuse punktides 109–147 nende tõendite hindamist, mis näitavad ühe ja vältava rikkumise olemasolu; teiseks, võttes arvesse selle kohtuotsuse punktis 213 esitatud järeldust, et Hansgrohe märkmed olid piisavad õigusvastase tegevuse tõendamiseks IFSi 5. oktoobri 2000. aasta koosolekul; kolmandaks, võttes arvesse sama kohtuotsuse punktis 218 esitatud järeldust, et IFSi 20. novembri 2002. aasta koosoleku protokoll tõendab otsest suhtlemist ettevõtjate vahel, mis võib rikkuda konkurentsieeskirju; neljandaks, võttes arvesse vaidlustatud kohtuotsuse punktides 231–253 tehtud analüüsi apellantide vastutuse kohta konkurentsivastase tegevuse eest konkreetsete sündmuste kontekstis; viiendaks, võttes arvesse tõendite hindamist, mis näitavad FSKI 7. ja 8. juuli 2000. aasta koosolekute õigusvastast laadi ja mis on läbi viidud selle kohtuotsuse punktides 275–284; ja kuuendaks, võttes arvesse sama kohtuotsuse punktides 296–306 esitatud analüüsi, mille aluseks on Üldkohus järeldus, et katse FSKI 17. jaanuari ja 4. juuli 2003. aasta koosolekutel kokkuleppele jõuda selles, millised peavad olema tagajärjed hinnatõusule pärast Saksamaal kehtestatud maanteemakse, on tõendatud, siis tuleb tagasi lükata kolmanda väite kuues osa tervikuna ja selle väite esimene ning kaheksas kuni üheteistkümnes osa menetlustoiminguid puudutavas osas.

83 Teiseks, mis puudutab kolmanda väite neid osasid, mis käsitlesid apellantide argumentide moonutamist, siis tuleb märkida, et välja arvatud see, mida apellandid mainivad selle väite kolmeteistkümnenda osa põhjenduseks, ei väida nad seda, et Üldkohus jättis hindamata esimeses astmes esitatud väited, vaid seda, et see kohus tõlgendas ja võttis nende argumendid kokku ekslikult.

84 Piisab aga tõdemusest, et kuivõrd apellandid ei väida, et Üldkohus jättis hindamata esimeses astmes esitatud väited, siis küsimus, kas Üldkohus võttis nende argumendid kokku ekslikult, ei oma mõju käesoleva vaidluse lahendusele, ja et seetõttu tuleb kolmanda väite viies ja kümnes osa tervikuna ning esimene ja üheksas osa seoses apellantide argumentide moonutamisega tagasi lükata (vt selle kohta kohtuotsus, 1.7.2010, Knauf Gips *vs.* komisjon, C-407/08 P, EU:C:2010:389, punkt 32).

85 Mis puudutab kolmandaks kolmanda väite kolmeteistkümnendat osa, millega apellandid väidavad, et Üldkohus on ekslikult järeldanud, et nad ei olnud esitanud ühtegi argumenti VCG 30. oktoobri 2001. aasta koosoleku kohta, siis piisab, kui esiteks tõdeda, et Üldkohus tõi vaidlustatud kohtuotsuse punktis 316 välja, et apellandid ei vaidlusta oma osalemist riiklike kutseühenduste koosolekutel Belgia ja Prantsusmaa territooriumidel, vaid et nad vaidlevad vastu nendel koosolekutel toimunu laadile. Niisiis väitsid apellandid, et kuna iga ettevõtja siseselt tehti otsuseid tema emaettevõtja tasandil ja et

nende esindajad neil koosolekutel ei omanud mingit läbirääkimisruumi, siis koosolekute käigus toimunud hindasid puudutavaid teabevahetusi ei saa samastada hinnatõusude kooskõlastamisega ning neil ei ole seega konkurentsivastast eesmärki. Teiseks, ehkki apellandid olid Üldkohtule esitatud tühistamishagi punktis 110 ja repliigi punktis 43 (millele käesoleva apellatsioonkaebuse põhjenduseks viidati) formaalselt vaidlustanud VCG 30. oktoobri 2001. aasta koosolekul hindade kooskõlastamise, siis tegid nad seda peamiselt eespool viidatud põhjendustel. Üldkohus on aga need põhjendused õigustatult vaidlustatud kohtuotsuse punktis 318 tagasi lükanud. Selles olukorras tuleb järeldada, et vaatamata vaidlustatud kohtuotsuse punktis 321 esitatud sõnastusele, mis jätab mulje, et apellandid ei olnud vaidlustanud 30. oktoobri 2001. aasta koosoleku konkurentsivastast laadi, ei omanud see sõnastus mingit mõju käesoleva vaidluse lahendamisele. Seega on apellatsioonkaebuse kolmanda väite kolmeteistkümnes osa põhjendamatu.

86 Mis puudutab neljandaks kolmanda väite osasid, mis käsitlevad tõendite moonutamist, siis tuleb meenutada, et moonutamine toimub siis, kui ilma uusi tõendeid uurimata ilmneb, et olemasolevate tõenditele antud hinnang on ilmselgelt väär. Siiski peab selline moonutamine ilmselgelt nähtuma toimikus olevatest tõenditest, ilma et oleks vaja asjaolusid ja tõendeid uuesti hinnata. Lisaks, kui apellant väidab, et Üldkohus on tõendeid moonutatud, peab ta täpselt osutama tõenditele, mida kohus on väidetavalt moonutanud, ning tooma välja Üldkohtu hindamisvead, millest see moonutamine tema arvates tulenes (vt selle kohta kohtuotsus, 3.12.2015, Itaalia *vs*. komisjon, C-280/14 P, EU:C:2015:792, punkt 52).

87 Siiski tuginevad kolmanda väite seitsmes osa tervikuna ning kaheksas, kümnes ja üheteistkümnes osa tõendite moonutamist puudutavas osas vaidlustatud kohtuotsuse osalisele ja ekslikule tõlgendusele. Nimelt soovivad apellandid sisuliselt, et Euroopa Kohus hindaks fakte ja tõendeid uuesti, mis aga ei ole apellatsiooniastmes selle kohtu pädevuses. Seetõttu on kolmanda väite seitsmes, kaheksas, kümnes ja üheteistkümnes osa, kuivõrd need käsitlevad tõendite moonutamist, vastuvõetamatud.

88 Mis puudutab viiendaks kolmanda väite neid osasid, mis käsitlevad vaidlusaluse otsuse ja 26. märtsi 2007. aasta vastuväiteteatise moonutamist, siis tuleb märkida esiteks selle väite teise ja kolmanda osa kohta, et ehkki apellandid leiavad, et Üldkohus kasutas ebatäpseid väljendeid vaidlustatud kohtuotsuse punktis 119, milles see kohus leidis, et kraanide ja toruliitmike valdkonna hinnatõususid (ja mitte üksnes müüginumbreid) arutati kahel FSKI koosolekul, ja et selle kohtuotsuse punktis 130 esitatud sõnastust võib mõista nii, et sellega märgitakse, et nad osalesid rohkem kui ühes toodetevahelises ühenduses, siis on need väljendid küll ebatäpsed, kuid ei suuda kahtluse alla seada järeldust, et esmalt kinnitasid ettevõtjatevahelised kahepoolsed kontaktid tihedate seoste olemasolu kolme tootealamrühma vahel, seejärel olid apellandid teadlikud üldisest etteheidetud rikkumisest või võisid mõistlikult ette näha, et tuvastatud rikkumine puudutas neid kolme alamrühma, ja lõpuks olid apellandid osalenud kõnealuses ühes ja vältavas rikkumises, kuna nad osalesid IFSi koosolekutel, mis puudutasid neid kolme alamrühma. Seetõttu ei ole teine ja kolmas osa põhjendatud.

89 Mis puudutab teiseks kolmanda väite neljandat osa, siis piisab märkimisest, et vaidlustatud kohtuotsuse punktide 150–159 tõlgendamisel ei ilmne 26. märtsi 2007. aasta vastuväiteteatise mingit ilmset moonutamist. Apellandid soovivad sisuliselt, et Euroopa Kohus hindaks fakte ja tõendeid uuesti, mis on aga apellatsiooniastmes vastuvõetamatu. Seetõttu on see neljas osa vastuvõetamatu.

90 Mis puudutab kolmandaks kolmanda väite kaheteistkümnendat osa, siis nagu ilmneb esiteks käesoleva kohtuotsuse punktist 69, ei hinnanud Üldkohus IFSi 14. novembri 2001. aasta koosolekut ega FSKI 23. jaanuari ja 5. juuli 2002. aasta koosolekuid ega tuginenud nendele koosolekutele oma järeldustes etteheidetud rikkumiste kohta, ja teiseks, et mis puudutab argumenti selle lahenduse kohta, mis võeti aluseks 16. septembri 2013. aasta kohtuotsustes Villeroy & Boch Austria jt *vs*. komisjon (T-373/10, T-374/10, T-382/10 ja T-402/10, ei avaldata, EU:T:2013:455) ja Keramag Keramische Werke jt *vs*. komisjon (T-379/10 ja T-381/10, ei avaldata, EU:T:2013:457), ja mis esitati samuti kolmanda väite seitsmenda osa raames, siis tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et Üldkohtu kohustus põhjendada oma otsuseid ei saa põhimõtteliselt ulatuda nii kaugele, et ta peaks põhjendama ühes kohtuotsuses

tehtud lahendust võrreldes ühe teise kohtuasjaga, mida ta peab lahendama, ehkki see puudutab sama otsust (vt kohtuotsus, 11.7.2013, Team Relocations jt *vs.* komisjon, C-444/11 P, ei avaldata, EU:C:2013:464, punkt 66 ja seal viidatud kohtupraktika). Seetõttu ei ole põhjendatud kolmanda väite kaheteistkümnes osa tervikuna ja seitsmes osa seoses argumendiga, mis puudutas Üldkohtu antud lahendust 16. septembri 2013. aasta kohtuotsustes Villeroy & Boch Austria jt *vs.* komisjon (T-373/10, T-374/10, T-382/10 ja T-402/10, ei avaldata, EU:T:2013:455) ja Keramag Keramische Werke jt *vs.* komisjon (T-379/10 ja T-381/10, ei avaldata, EU:T:2013:457).

91 Mis puudutab neljandaks kolmanda väite neljateistkümnendat osa, siis tuleb tõdeda, et see põhineb vaidlustatud kohtuotsuse ebaõigel tõlgendamisel. Nimelt ei ilmne selle kohtuotsuse punkti 324 sõnastusest, et Üldkohtu kasutatud sõnastus moonutab ilmselgelt vaidlusaluse otsuse sisu, eelkõige pidades silmas etteheidetud tegevust, see tähendab tsüklilisi hinnatõuse. Igal juhul ei sea see sõnastus kahtluse alla AFICSi 25. veebruari 2004. aasta koosoleku konkurentsivastast laadi ega apellantide osalemist sellel koosolekul. Seetõttu on neljateistkümnes osa põhjendamatu.

92 Kõigist eeltoodud kaalutlustest tuleneb, et esimene väide tuleb osaliselt vastuvõetamatuse ja osaliselt põhjendamatuse tõttu tagasi lükata.

Neljas väide

93 Neljanda väitega, mis koosneb kahest osast, heidavad apellandid ette menetlusvigu ja Üldkohtu kodukorra artikli 48 lõike 2, harta artikli 47 esimese lõigu ning artikli 52 lõike 3 rikkumist koostoimes EIÕK artikli 6 lõigetega 1 ja 3, mis tulenes selliste tõendite vastuvõtmisest, mida ei olnud võimalik tema vastu esitada, komisjoni hilinenud argumentidega arvestamisest ja menetlustoimingute taotluste ilma piisava põhjenduseta rahuldamata jätmisest.

Neljanda väite esimene osa

– Poolte argumendid

94 Neljanda väite esimeses osas märgivad apellandid, et Üldkohus võttis vastu ja hindas keskseid süüstavaid tõendeid, mida ei olnud mainitud 26. märtsi 2007. aasta vastuväiteteatises ega vaidlusaluses otsuses ja mis olid osaliselt ka hilinemisega esitatud. Selles kontekstis võttis Üldkohus pealegi vaidlustatud kohtuotsuses apellantide vastu arvesse ja kasutas hilinemisega esitatud kirjalikke argumente, mida komisjon oli esitanud pärast kirjaliku menetluse lõppu, ja ilma et apellantidel oleks olnud võimalust komisjoni väidetele vastata.

95 Sellega seoses rikkus Üldkohus konkreetsemalt esiteks vaidlustatud kohtuotsuse punktides 162–167 õigusnormi, eitades apellantide kaitseõiguste rikkumist, mis tulenes IFSi 5. oktoobri 2000. aasta koosolekut puudutavate märkmete kasutamisest vaidlusaluses otsuses, ja oli ka ise seda tõendit lubades rikkunud nende kaitseõigusi. Lisaks tugineb vaidlustatud kohtuotsuse see osa tervikuna komisjoni hilinenud argumentidel, kuna need argumendid esitati esimest korda enam kui poolteist aastat pärast kirjaliku menetluse lõppu. Kuna Üldkohus võttis need argumendid arvesse ilma, et ta oleks apellantidele andnud vähemalt võimaluse neile uuesti kirjalikult vastata, siis on see kohus seega rikkunud oma kodukorra artikli 48 lõiget 2, poolte võrdsuse põhimõtet ja apellantide õigust olla ära kuulatud.

96 Teiseks on Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 226 ja järgmistes punktides esmalt õigusnormi rikkunud, lükates ekslikult tagasi väite apellantide kaitseõiguste rikkumisest komisjoni poolt, kuna võeti arvesse IFSi 9. aprilli 2003. aasta koosolekut puudutavaid märkmeid, ja teiseks ise rikkunud menetlusõigusi ja apellantide kaitseõigusi, kui ta võttis arvesse neid märkmeid ja komisjoni hilinenud ülevaadet, mis puudutas võimalust leida need märkmed menetlustoimikust.

97 Kolmandaks põhineb vaidlustatud kohtuotsus kaitseõiguste rikkumistel seoses eespool mainitud IFSi 5. oktoobri 2000. aasta ja 9. aprilli 2003. aasta koosolekutega, kuna Üldkohus kasutas neid märkmeid ja tegi neist järeldusi vaidlustatud kohtuotsuse punktides 213, 215, 228, 281 ja järgmistes punktides ning punktis 313, ehkki neid tõendeid ei saanud apellantide vastu esitada.

98 Komisjon väidab, et apellantidel oli juurdepääs nende viidatud dokumentide mittekonfidentsiaalsetele versioonidele ja et nendele tuginevad komisjoni argumendid ei kujutanud endast mitte uut väidet, vaid selgitust, mis esitati Üldkohtu palvel. Nimelt vastas ta üksnes apellantide ebatäpsetele argumentidele ja neil oli olnud võimalus kõnealuseid küsimusi arutada kohtuistungil.

– Euroopa Kohtu hinnang

99 Vaidlust ei ole selles, et komisjoni toimikuga tutvumise õiguse eesmärk on tagada kaitseõiguste tõhus teostamine, mis kuuluvad nii liidu õiguse aluspõhimõtete hulka kui on esitatud ka EIÕK artiklis 6, ja et selle tutvumise õiguse rikkumine vaidlustatud otsuse vastuvõtmisele eelnenud menetluses võib põhimõtteliselt tuua kaasa selle otsuse tühistamise, kui asjaomase ettevõtja kaitseõigusi on riivatud (vt selle kohta kohtuotsus, 2.10.2003, Corus UK *vs.* komisjon, C-199/99 P, EU:C:2003:531, punktid 126 ja 127 ja seal viidatud kohtupraktika).

100 Sellisel juhul ei saa toimepandud rikkumist heastada üksnes sellega, et dokumentidele võimaldati juurdepääs kohtumenetluses, mis puudutab hagi vaidlustatud otsuse tühistamiseks. Kui juurdepääs tagati selles staadiumis, peab asjaomane ettevõtja tõendama mitte seda, et kui tal oleks olnud juurdepääs talle edastamata dokumentidele, siis oleks komisjoni otsuse sisu olnud erinev, vaid üksnes seda, et need dokumendid oleksid olnud tema kaitseks kasulikud (vt selle kohta kohtuotsus, 2.10.2003, Corus UK *vs.* komisjon, C-199/99 P, EU:C:2003:531, punkt 128 ja seal viidatud kohtupraktika).

101 Sellega seoses ilmneb esiteks IFSi 5. oktoobri 2000. aasta koosoleku märkmete osas vaidlustatud kohtuotsuse punktidest 165–167, et esmalt tehti need märkmed apellantidele kättesaadavaks enne kohtumenetlust, teiseks mainiti neid märkmeid 26. märtsi 2007. aasta vastuväiteteatises ja kolmandaks, et nende üle oli Üldkohtu menetluses vaieldud.

102 Teiseks, mis puudutab IFSi 9. aprilli 2003. aasta koosoleku märkmeid, siis ilmneb vaidlustatud kohtuotsuse punktist 226 ühelt poolt, et nende mittekonfidentsiaalne versioon oli kättesaadav apellantidele enne kohtumenetlust, ja teiselt poolt, et komisjon kinnitas 12. märtsi 2013. aasta kirjas, et nende märkmete esimene lehekülg oli kättesaadav ilma piiranguteta, ja et teise lehekülje mittekonfidentsiaalse versiooniga sai tutvuda tema toimikus. Ka nende lehekülgede üle toimus Üldkohtus vaidlus.

103 Seetõttu tuleb rõhutada, et vastupidi apellantide argumentidele ei too kaitseõiguste rikkumist kaasa asjaolu, et vaidlusalune otsus ei viita neile märkmetele tervikuna, vaid üksnes nende ühele leheküljele või lisale. Neist viidetest asjaomase dokumendi tuvastamiseks tegelikult piisab.

104 Kolmandaks, mis puudutab komisjoni väidetavalt hilinenud argumente eespool viidatud dokumentide kohta, siis piisab, kui märkida, et vaidlustatud kohtuotsuse punktidest 29–38 ilmneb, et Üldkohus esitas apellantidele ja komisjonile kirjalikke küsimusi ja et kohtuistung korraldati 20. märtsil 2013. Seetõttu ei saa hilinenuks lugeda argumente, mis esitati kirjalikult Üldkohtu taotlusel ja mille eesmärk oli selgitada teatud arutlusel olevaid punkte enne, kui nende üle toimub vaidlus kohtuistungil. Lisaks ei sea nende argumentide väidetav hilinenud laad kahtluse alla asjaolu, et apellantidel oli tegelikult juurdepääs IFSi 5. oktoobri 2000. aasta ja 9. aprilli 2003. aasta koosolekuid puudutavatele märkmetele.

105 Selles olukorras ei saa Üldkohtule ette heita tema kodukorra artikli 48 lõike 2 rikkumist ega apellantide kaitseõiguste rikkumist. Seetõttu tuleb neljanda väite esimene osa põhjendamatuse tõttu tagasi lükata.

Neljanda väite teine osa

– Poolte argumendid

106 Neljanda väite teises osas väidavad apellandid sisuliselt, et kuna Üldkohus keeldus ära kuulamast nende vastu esitatud tunnistajaid, siis on kohus rikkunud nende õigust võrdsele kohtumenetlusele. Üldkohus ei rahuldanud ühtegi apellantide esitatud menetlustoimingute taotlust. Jättes vaidlustatud kohtuotsuse punktides 135, 200, 214, 236, 240, 245, 270, 283 ja 305 need taotlused napisõnaliselt rahuldamata, rikkus Üldkohus apellantide õigust õiglasele kohtumenetlusele ning EIÕK artikli 6 lõike 3 punkti d.

107 Komisjon leiab, et Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast ilmneb, et Üldkohtu pädevus hinnata menetlustoimingute taotluse asjassepuutuvust seoses menetluse esemega ja vajadusega tunnistajaid ära kuulata on kooskõlas põhiõigusega õiglasele kohtumenetlusele ja eelkõige EIÕK artikli 6 lõike 3 punktiga d.

– Euroopa Kohtu hinnang

108 Esmalt tuleb meenutada, et Üldkohus on ainupädev otsustama, kas lahendamisel olevas kohtuasjas esitatud teavet on vaja täiendada. Seda, kas talle esitatud ja toimikus asuv materjal on või ei ole piisav, hindab ta asjaoludest lähtudes täiesti iseseisvalt, ning see hindamine ei allu apellatsioonimenetluse käigus Euroopa Kohtu kontrollile, välja arvatud juhul, kui Üldkohtule esitatud tõendeid on moonutatud või kui kohtutoimiku dokumentidest selgub, et Üldkohtu tuvastatu on sisult ebatäpne (vt kohtuotsus, 12.6.2014, Deltafina *vs.* komisjon, C-578/11 P, EU:C:2014:1742, punkt 67 ja seal viidatud kohtupraktika).

109 Seetõttu tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et ka siis, kui hagiavalduses esitatud taotluses tunnistaja ärakuulamiseks viidatakse täpselt, milliste asjaoludega seoses ja mis põhjustel on vaja tunnistaja või tunnistajad ära kuulata, on Üldkohtu pädevuses hinnata taotluse asjakohasust seoses kohtuvaidluse eseme ja vajadusega kohtusse kutsutud tunnistajad ära kuulata (vt kohtuotsus, 19.12.2013, Siemens *vs.* komisjon, C-239/11 P, C-489/11 P ja C-498/11 P, ei avaldata, EU:C:2013:866, punkt 323 ja seal viidatud kohtupraktika).

110 Lõpuks on see Üldkohtu kaalutlusõigus kooskõlas õigusega õiglasele kohtumenetlusele ja eelkõige EIÕK artikli 6 lõike 3 punktiga d. Nimelt ilmneb Euroopa Kohtu praktikast, et viimati nimetatud säte ei anna süüdistatule absoluutset õigust lasta kohtusse kutsuda tunnistajaid, ja et põhimõtteliselt peab kohus otsustama, kas tunnistaja kutsumine on vajalik või asjassepuutuv. EIÕK artikli 6 lõige 3 ei pane kohustust kutsuda kõiki tunnistajaid, vaid peab silmas täielikku menetluslikku võrdsust, mis tagab, et vaidlusalune menetlus, mida tuleb vaadata terviklikult, andis süüdistatule sobiva ja piisava võimaluse vaidlustada tema vastu esitatud kahtlustusi (vt selle kohta kohtuotsus, 19.12.2013, Siemens jt *vs.* komisjon, C-239/11 P, C-489/11 P ja C-498/11 P, ei avaldata, EU:C:2013:866, punktid 324 ja 325 ning seal viidatud kohtupraktika).

111 Seega tuleb neljanda väite teine osa ja järelikult kogu neljas väide põhjendamatuse tõttu tagasi lükata.

Viies väide

Poolte argumendid

112 Viies väide koosneb kahest osast, mida tuleb käsitleda koos, ja puudutab põhjendamiskohustuse rikkumist ja ELTL artikli 101 rikkumist seoses rikkumise õigusliku kvalifitseerimisega üheks ja vältavaks rikkumiseks ja apellantide vastutusega selles.

113 Selle väite esimeses osas märgivad apellandid, et Üldkohus ei põhjendanud piisavalt ei vaidlustatud kohtuotsuse punktides 118–128 ega selle kohtuotsuse üheski teises punktis oma järeldusi selle kohta, et tuvastatud tegevused üksteist täiendasid, see aga on tingimuseks rikkumise üheks rikkumiseks kvalifitseerimisel.

114 Selle väite teises osas märgivad apellandid sisuliselt, et Üldkohus tõlgendas vaidlustatud kohtuotsuse punktis 180 ja järgmistes punktides Euroopa Kohtu praktikat ühe ja vältava rikkumise kvalifitseerimisel ekslikult, eelkõige seetõttu, et ühe ja vältava rikkumise saab põhimõtteliselt tuvastada üksnes konkurentide vahel, ja et Üldkohus ei saanud mingil juhul järeldada toimikus leiduvate faktide ja tõendite põhjal, et apellandid osalesid sellises rikkumises.

115 Komisjon vastab, et Üldkohus analüüsis vaidlustatud kohtuotsuse teatud punktides erinevaid tegevusi asjaomaste ettevõtjate kontsernis ja et ta viitas vaidlusaluse otsuse asjassepuutuvatele punktidele. Tema sõnult tuleneb Euroopa Kohtu praktikast eelkõige, et tegevuste vastastikune täiendamine ei ole ühe rikkumise tuvastamise tingimus, ja et analüüsi väidetav puudumine selle kohta ei kujuta seega endast põhjenduse puudumist.

116 Mis puudutab viienda väite teist osa, siis märgib komisjon, et ELTL artikli 101 rikkumine pannakse toime ka siis, kui ettevõtja tegevusel, mis on kooskõlastatud teiste ettevõtjate tegevusega, on eesmärk piirata konkurentsi asjaomasel turul, ilma et oleks vajalik, et see ettevõtja ise sellel turul tegutseks. Ta lisab, et siinses asjas nõustusid osalised ühtse majandusliku eesmärgiga, kui nad osalesid salajastel koosolekutel. Teiste ettevõtjate poolt toime pandud õigusvastase tegevuse süükspanemiseks apellantidele piisab, kui apellandid olid teadlikud sellest tegevusest või võisid mõistlikult seda ette näha. Üldkohus analüüsis korduvalt kartelli asjaomaseid koosolekuid, tuvastades, et kolme tootealamrühma tootjad vahetasid asjassepuutuvat teavet; see on piisav, et tõendada „õigusvastasest tegevusest teadmist või eeldust teadmisest“.

Euroopa Kohtu hinnang

117 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt võib ELTL artikli 101 lõike 1 rikkumine seisneda mitte üksnes üksikus teos, vaid ka mitmes teos või koguni vältavas tegevuses, isegi kui nende tegude või vältava tegevuse üks või enam elementi võivad ka iseenesest ja iseseisvalt endast selle sätte rikkumist kujutada. Kui erinevad teod kuuluvad „tervikplaani“ nende identse eesmärgi tõttu, mis rikub konkurentsitingimusi siseturul, siis on komisjonil seega õigus omistada nende tegude eest vastutus osalemise alusel rikkumises kui tervikus (vt selle kohta kohtuotsus, 24.6.2015, Fresh Del Monte Produce *vs.* komisjon ja komisjon *vs.* Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P ja C-294/13 P, EU:C:2015:416, punkt 156 ja seal viidatud kohtupraktika).

118 Ettevõtja, kes osales oma käitumisega ühes mitmeosalises rikkumises, mis vastab mõistetele „kokkuleppe“ või „kooskõlastatud tegevuse“, millel on konkurentsivastane eesmärk ELTL artikli 101 lõike 1 tähenduses ning mille eesmärk oli aidata kaasa rikkumise toimepanemisele tervikuna, võib olla ühtlasi vastutav sama rikkumise raames teiste ettevõtjate poolt toime pandud tegude eest kogu selle aja jooksul, mil ta selles rikkumises osales. See on nii juhul, kui on tõendatud, et kõnealune ettevõtja nõustus oma käitumisega panustama kõigi osavõtjate ühistesse eesmärkidesse ja et ta oli teadlik kavandatavast õigusvastasest tegevusest või teiste ettevõtjate poolt sellise tegevuse elluviimisest samadel eesmärkidel või et ta võis seda mõistlikult ette näha ja oli valmis seda riski võtma (vt selle kohta kohtuotsus, 24.6.2015, Fresh Del Monte Produce *vs.* komisjon ja komisjon *vs.* Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P ja C-294/13 P, EU:C:2015:416, punkt 157 ja seal viidatud kohtupraktika).

119 Seega võib ettevõtja olla osalenud otse kõigis konkurentsivastastes tegudes, mis moodustavad ühe ja vältava rikkumise ning millisel juhul on komisjonil õigus võtta ettevõtja vastutusele kogu selle tegevuse eest ja seega kogu nimetatud rikkumise eest. On ka võimalik, et ettevõtja osales otse ainult osas ühe ja vältava rikkumise moodustavatest konkurentsivastastest tegevustest, kuid ta oli teadlik

kogu muust kavandatavast õigusvastasest tegevusest või teiste kartellis osalejate poolt sellise tegevuse elluviimisest samadel eesmärkidel, või et ta võis seda mõistlikult ette näha ja oli valmis seda riski võtma. Sel juhul on komisjonil samuti õigus sellele ettevõtjale süüks panna rikkumise moodustav kogu konkurentsivastane tegevus ja järelikult rikkumine kui tervik (vt selle kohta kohtuotsus, 24.6.2015, Fresh Del Monte Produce *vs*. komisjon ja komisjon *vs*. Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P ja C-294/13 P, EU:C:2015:416, punkt 158 ja seal viidatud kohtupraktika).

120 Seevastu siis, kui ettevõtja on osalenud otse ühes või mitmes konkurentsivastases teos, mis moodustab ühe ja vältava rikkumise, kuid ei ole tõendatud, et ta nõustus oma käitumisega panustama kõigi teiste kartellis osalejate ühistesse eesmärkidesse ja et ta oli teadlik kogu muust kavandatavast õigusvastasest tegevusest või nimetatud osalejate poolt sellise tegevuse elluviimisest samadel eesmärkidel, või et ta võis seda mõistlikult ette näha ja oli valmis seda riski võtma, võib komisjon sellele ettevõtjale panna süüks üksnes tegevust, milles ta otse osales ja üksnes niisugust kavandatavat tegevust või teiste osalejate poolt sellise tegevuse elluviimist samadel eesmärkidel, mida ta järgis ja mille osas on tõendatud, et ta oli sellest teadlik või võis seda mõistlikult ette näha ja oli valmis seda riski võtma (vt selle kohta kohtuotsus, 24.6.2015, Fresh Del Monte Produce *vs*. komisjon ja komisjon *vs*. Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P ja C-294/13 P, EU:C:2015:416, punkt 159 ja seal viidatud kohtupraktika).

121 Sellega seoses on Euroopa Kohus juba märkinud, et Üldkohus ei pea selleks, et kvalifitseerida erinevad teod üheks ja vältavaks rikkumiseks, kontrollima, kas need on täiendavad, see tähendab et igaüks neist on suunatud lahendama üht või mitut tavapärasest konkurentsist tulenevat tagajärje, ja aitavad vastastikuse toime kaudu kaasa konkurentsivastaste tagajärgede saavutamisele, mida nende tegude elluviijad on ühe eesmärgiga üldise plaani raames kavandanud. Seevastu ühe eesmärgi mõiste tingimus tähendab, et tuleb kontrollida, ega ei esine asjaolusid, mis iseloomustavad rikkumise osadeks olevaid tegusid, mis võivad osundada sellele, et tegevusel, mille on sisuliselt toime pannud teised osalevad ettevõtjad, ei ole sama konkurentsivastane eesmärk või mõju ega kuulu seetõttu ühte „tervikplaani“ oma identse eesmärgi poolest, mis moonutab konkurentsi siseturul (vt selle kohta kohtuotsus, 19.12.2013, Siemens jt *vs*. komisjon, C-239/11 P, C-489/11 P ja C-498/11 P, ei avaldata, EU:C:2013:866, punktid 247 ja 248).

122 Lisaks ei saa Euroopa Kohtu praktikast järeldada, et ELTL artikli 101 lõige 1 puudutab üksnes kas ettevõtjaid, kes tegutsevad turul, mida konkurentsipiirangud mõjutavad, või turgudel, mis turustusahelas eelnevad või järgnevad sellele turule või külgnevad sellega, või ettevõtjaid, kes kokkuleppe või kooskõlastatud tegevuse tõttu piiravad oma sõltumatut tegevust turul. Nimelt tuleneb Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast, et ELTL artikli 101 lõike 1 sõnastus viitab üldiselt kõigile kokkulepetele ja igasugusele kooskõlastatud tegevusele, mis kas horisontaalsetes või vertikaalsetes suhetes kahjustavad konkurentsi siseturul, sõltumata sellest, millisel turul pooled tegutsevad, ja ka sellest, et asjaomase kokkuleppe tingimused puudutavad neist ainult ühe äritegevust (vt selle kohta kohtuotsus, 22.10.2015, AC-Treuhand *vs*. komisjon, C-194/14 P, EU:C:2015:717, punktid 34 ja 35 ja seal viidatud kohtupraktika).

123 Siinses asjas tuleb esiteks märkida, et Üldkohus meenutas vaidlustatud kohtuotsuse punktides 90–92 mõistet „üks ja vältav rikkumine“ käsitlevat kohtupraktikat. Teiseks meenutas kohus nimetatud kohtuotsuse punktides 93–108 tõendamiskoormist käsitlevat kohtupraktikat. Kolmandaks kontrollis ta sama kohtuotsuse punktides 111–147 seoses apellantide väitega kõnealuse rikkumise üheks ja vältavaks rikkumiseks kvalifitseerimise kohta seda, kas rikkuv tegevus ja toimingud kuuluvad „tervikplaani“.

124 Kuna Üldkohus hindas selles olukorras, kas kõnealune rikkuv tegevus ja kõnealused toimingud kuuluvad „tervikplaani“ ja kuna osalevate ettevõtjate vaheline konkurentsisuhe ei ole konkurentsivastaste toimingute üheks ja vältavaks rikkumiseks määratlemise tingimus, siis ei saa Üldkohtule ette heita, et ta ei põhjendanud piisavalt hinnangut kõnealuse ja toimingute kvalifitseerimisel üheks ja vältavaks rikkumiseks.

125 Seega ei rikkunud Üldkohus ühtegi õigusnormi, kui ta leidis, et apellandid on esiteks vastutavad otsese osalemise eest etteheidetud rikkumises ja teiseks kaudse osalemise eest selles rikkumises, kuna nad olid teadlikud kogu muust kavandatavast õigusvastasest tegevusest või teiste kartellis osalejate poolt sellise tegevuse elluviimisest samadel eesmärkidel või võisid seda mõistlikult ette näha ja olid valmis seda riski võtma.

126 Seetõttu ei ole viies väide põhjendatud.

Kuues väide

Poolte argumendid

127 Kuuenda väitega, mis koosneb kolmest osast, mida tuleb käsitleda koos, märgivad apellandid, et Üldkohus pani toime ELTL artikli 101 rikkumise, kui ta järeldas, et erinevatel koosolekutel toimunud arutelud tuleb määratleda tahtlikeks konkurentsipiiranguteks, ja kuna ta eeldas, et apellantidel oli kohustus taganeda mittekonkureerivate ettevõtjate aruteludest.

128 Selle väite esimeses osas märgivad apellandid, et kooskõlastatud tegevus saab põhimõtteliselt toimuda vaid omavahel konkureerivate ettevõtjate vahel. Kuna Üldkohus aga leidis vaidlustatud kohtuotsuse punktis 212, et tundliku teabe vahetamine võib iseenesest olla konkurentsivastane, siis tugines see kohus ekslikule kriteeriumile ja jättis arvestamata asjaomaste arutelude majandusliku raamistiku. Seetõttu on ta rikkunud ELTL artiklit 101.

129 Kuuenda väite teises osas märgivad apellandid, et Üldkohus on samuti rikkunud ELTL artiklit 101, kui ta leidis vaidlustatud kohtuotsuse punktides 251 ja 252, et kõnealuse rikkumise eest vastutusest vabanemiseks oleksid apellandid pidanud taganema kõigist IFSi-sisestest aruteludest, milles nad osalesid. Ent ei ole eeldust, et mittekonkureerivate ettevõtjate vaheline kooskõlastamine on konkurentsivastane. Apellantide sõnul ei saa nende osalemisest aruteludel, mis puudutasid teemasid turgude kohta, millel nad ei tegutse, seega järeldada, et nad toetavad õigusvastast algatust.

130 Kuuenda väite kolmandas osas märgivad apellandid, et Üldkohus rikkus ELTL artiklit 101, kui ta asus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 235, 239 ja 298 seisukohale, et „katse kokkuleppele jõuda“ (ilma tõenditeta sellise kokkuleppe kohta) on piisav kooskõlastatud tegevuse olemasolu tõendamiseks. Apellantide sõnul ei ole mittekonkureerivate ettevõtjate „katse kokkuleppele jõuda“ piisav, et tõendada ELTL artikli 101 rikkumist.

131 Komisjon vastab, et konkurentsisuhe oli tõendatud kartelli nende koosolekute kohta, milles apellandid ei olnud ainsad keraamiliste toodete tootjad. Tema sõnul ei võtnud hulgimüüjate väidetav surve apellantidelt nende sõltumatust. Lisaks oli apellantidel olnud mitte üksnes võimalus reageerida sellele individuaalselt, vaid nad olid ühtlasi otsustanud ühise rikkuva tegevuse kasuks ja olid üritanud kokku leppida hinnatõusude kehtestamise ajakavas. Komisjon rõhutab, et vastupidi apellantide argumentidele rikub juba teabevahetus ise ELTL artiklit 101, kuna see kujutab endast toetust ühele teisele konkurentsivastasele mehhanismile.

132 Komisjon väidab, et hinnaarutelud ei puudutanud üksnes kolmandaid turge. Samuti tuleneb kohustus taganeda aruteludest, mis toimusid IFSi raames, ühe ja vältava rikkumise laadist. Nimelt omistati apellantidele vastutus kartelli teiste osaliste õigusvastase tegevuse eest seetõttu, et nad olid teadlikud või pidid olema teadlikud sellest tegevusest.

133 Komisjon tuletab meelde, et Euroopa Kohtu praktikast tuleneb, et piisab sellest, kui ettevõtja edastab konkurentidele teavet konkurentsivastase kokkuleppe ettevalmistamiseks, et tõendada ELTL artikli 101 tähenduses kooskõlastatud tegevuse olemasolu. See institutsioon palub Euroopa Kohtul lükata kuues väide tervikuna tagasi.

Euroopa Kohtu hinnang

134 Esmalt ilmneb väljakujunenud kohtupraktikast, et tundliku teabe vahetamine rikub ELTL artikli 101 lõiget 1, eriti kui see toetab muud konkurentsivastast mehhanismi (vt selle kohta kohtuotsus, 7.1.2004, Allborg Portland jt *vs.* komisjon, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P, EU:C:2004:6, punkt 281).

135 Äriteabe vahetamisest konkurentide vahel, et valmistada ette konkurentsivastast kokkulepet, piisab tõendamaks kooskõlastatud tegevust ELTL artikli 101 lõike 1 tähenduses. Sellega seoses ei ole vajalik tõendada, et need konkurendid võtsid ametlikult kohustuse toimida ühel või teisel viisil või et nad on ühiselt kokku leppinud oma tulevase tegevuse turul (vt selle kohta kohtuotsus, 5.12.2013, Solvay *vs.* komisjon, C-455/11 P, ei avaldata, EU:C:2013:796, punkt 40).

136 Lõpuks toob ebaseadusliku algatuse vaikiv heakskiit selle algatuse sisust avalikult taganemata või sellest haldusorganeid teavitamata kaasa rikkumise jätkamise julgustamise ja muudab raskeks selle avastamise. See kaasaaitamine kujutab endast passiivset osalemist rikkumises, mis toob kaasa ettevõtja vastutuse üheainsa kokkuleppe raames. Lisaks ei kõrvalda asjaolu, et ettevõtja ei vii ellu konkurentsivastase eesmärgiga koosolekute tulemusi, tema vastutust kartellis osalemise eest, välja arvatud siis, kui ta on avalikult taganenud selle sisust (vt selle kohta kohtuotsus, 28.6.2005, Dansk Rørindustri jt *vs.* komisjon, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P – C-208/02 P ja C-213/02 P, EU:C:2005:408, punktid 143 ja 144).

137 Nagu ilmneb käesoleva kohtuotsuse punktist 124, siis kuna osalevate ettevõtjate konkurentsisuhe ei ole, sellise konkurentsivastase tegevuse üheks ja vältavaks rikkumiseks määratlemise tingimus (nagu siinses asjas), siis on apellandid ekslikult järeldanud, et käesoleva kohtuotsuse punktides 134–136 viidatud kohtupraktika ei ole ühe ja vältava rikkumise kontekstis kohaldatav.

138 Kui nimelt nõustuda apellantide argumentidega, siis võtaks see mõistelt „üks ja vältav rikkumine“ ühe osa selle mõttest, kuna selline tõlgendus vabastaks ühes ja vältavas rikkumises osalevad ettevõtjad nende kaudsest vastutusest mittekonkureerivate ettevõtjate tegevuse eest, kes siiski oma tegevusega aitavad kaasa tervikplaani saavutamisele, mis on ühe ja vältava rikkumise eripära.

139 Seetõttu järeldas Üldkohus põhjendatult, et apellante võib lugeda vastutavaks nii seetõttu, et nad osalesid kõnealuses kartellis otseselt, kui ka seetõttu, et nad osalesid selles kaudselt, kuivõrd nad olid teadlikud kogu muust kavandatavast õigusvastasest tegevusest või teiste kartellis osalejate poolt sellise tegevuse elluviimisest samadel eesmärkidel või võisid seda mõistlikult ette näha ja olid valmis seda riski võtma.

140 Kõigist eelnevatest kaalutlustest tuleneb, et kuues väide ei ole põhjendatud.

141 Kuna ükski apellantide apellatsioonkaebuse põhistamiseks esitatud väitest ei leidnud toetust, tuleb apellatsioonkaebus tervikuna jätta rahuldamata.

Kohtukulud

142 Euroopa Kohtu kodukorra artikli 184 lõikes 2 on ette nähtud, et kui apellatsioonkaebus on põhjendamatu, siis otsustab Euroopa Kohus kohtukulude jaotuse.

143 Vastavalt kodukorra artikli 138 lõikele 1, mida kodukorra artikli 184 lõike 1 alusel kohaldatakse apellatsioonkaebuste suhtes, on kohtuvaidluse kaotanud pool kohustatud hüvitama kohtukulud, kui vastaspool on seda nõudnud. Kuna komisjon on kohtukulude hüvitamist nõudnud ja apellandid on kohtuvaidluse kaotanud, tuleb kohtukulud neilt välja mõista.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

1. Jätta apellatsioonkaebus rahuldamata.

2. Mõista kohtukulud välja Duravit AG-lt, Duravit SA-lt ja Duravit BeLux SPRL/BVBA-lt.

Allkirjad